תנ״ך · אחרונים · מנחת שי · כתובים

מנחת שי על קהלת

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על קהלת

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-קהלת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פסוק א 5
פסוק טז 5
פסוק יז 5
פסוק יח 5
פרק ב 5
פסוק ג 5
פסוק ז 5
פסוק יג 5
פסוק כ 6
פסוק כב 6
פסוק כד 6
פרק ג 6
פסוק ב 6
פסוק ה 6
פסוק ז 6
פסוק ח 6
פסוק ט 6
פסוק יא 7
פסוק יג 7
פסוק יד 7
פסוק יט 7
פסוק כב 7
פרק ד 7
פסוק ב 7
פסוק ח 8
פסוק י 8
פסוק יב 8
פסוק יד 8
פסוק טז 8
פסוק יז 8
פרק ה 8
פסוק ה 8
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק י 9
פסוק טז 9
פרק ו 9
פסוק ב 9
פסוק ו 9
פרק ז 9
פסוק א 9
פסוק ו 9
פסוק ז 10
פסוק יח 10
פסוק כא 10
פסוק כב 10
פסוק כח 10
פסוק כט 11
פרק ח 11
פסוק א 11
פסוק ג 11
פסוק י 11
פסוק יג 12

פרק ט 12
פסוק ב 12
פסוק ד 12
פסוק ז 12
פסוק ט 13
פסוק יב 13
פרק י 13
פסוק ו 13
פסוק ח 13
פסוק יג 13
פסוק כ 13
פרק יא 14
פסוק ו 14
פסוק ז 14
פסוק ט 14
פסוק י 14
פרק יב 14
פסוק א 14
פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ו 14
פסוק ט 14
פסוק יא 15
פסוק יג 15

פרק א

פסוק א
בירושלם. כל ירושלם שבמקרא צריך להוציא היו"ד בהרגשה אף על פי שאינה נכתבת מכלול דף ק"י ובמסורת חשיב ה' מלא בקריאה וסימן נמסר במסרה גדולה ירמיה כ"ו ודברי הימים ב' כ"ה

פסוק טז
על כל אשר היה לפני על ירושלם. מטעין ביה ספרי למכתב לפני בירושלם:

פסוק יז
ודעת הללת ושכלות. כל לשון טפשותא כתוב בס"מך בר מן דין דכתיב בשי"ן אבל התרגום תרגמו מלשון שכל וכל לשון חכמה בש"ין:

פסוק יח
רב כעס. במקף ישוב החולם לקמץ חטוף:

פרק ב

פסוק ג
ולאחז. ברוב הספרים הא"לף בחטף סגול:

פסוק ז
קניתי עבדים וגו' מכל שהיו. ולמטה הוא אומר וגדלתי והוספתי מכל שהיה והוא חד מן ג' זוגים מן ב' ב' בחד עניינא קדמאה היו תניינא היה וסימן היו היה דבר ה מסורת ד"ה א כ"ג:

פסוק יג
כיתרון. הכ"ף בחירק והי"וד נחנ והתי"ו בשוא נע וי"ס כְּיִתְרוֹן וס"ס כִּיתָרוֹן בחטף פתח התי"ו אולי עשו כן מפני המאריך כמו שנמצא ג"כ במקצת ספרים כיוצא בזה באות שואית בתוף התיבה וקדם לה מלך עם מאריך נוקדים אותה האות בשוא פתח וקורים אותה כמו פתח כמשפט הגעיא בראש תיבה דוגמא אָרֳדָה נא נָלֳכָה נא ויסעו מָרְפִּידִים כי היתה הָרְוָחָה ביום הָרְבִיעִי ודומיהן אבל אין כן בס"ס המדוייקים ועוד אבאר זה במאמר המאריך בתירוץ חקירה שנית בס"ד ורד"ק במכלול הביאו עם

דומים אחרים שהיו"ד נחה והטילו תנועתה על אות השמוש ומ"ש בדפוס המכלול וגם במכלל יופי כְיתָרון בקמץ התי"ו טעות הוא בלי ספר וצריך לניות בשוא:

פסוק כ

וסבותי אני וגו' שעמלתי תחת השמש. בספרים מועטי' נמצא שעמלתי ושחכמתי כמו שהוא בפ' הקודם וכן נראה מהתרגום אך בספרים מדוייקים לא מצאנו בפסוק שני רק שעמלתי תחת השמש ויש ראיה מבעל המסורת שכתב על פסוק ראשון שעמלתי ב' ועל מלת ושחכמתי כתב ליתּ:

פסוק כב

שהוא עמל. וכן שהם בהמה דבסיפרא שניהם השי"ן בשוא:

פסוק כד

כי מיד האלהים היא. במקצת ספרי הדפוס קדמונים כתוב הוא בו"או שרוקה ובכל שאר ספרים כתיב היא:

פרק ג

פסוק ב

עת לטעת. כתב ר' יונה בספר הרקמה כי מצא בקצת ספרים ובס' דמשקי מדוייק לטעת בדגש הטי"ת אע"פי שהוא ברוב הספרים קל וגם רד"ק הזכיר דעת ר' יונה במכלול דף צ"ד וכן באפודי:

פסוק ה

מחבק. בס"א דפוס ישן המ"ם בשוא ובכל שאר ספרים בצירי:

פסוק ז

עת לחשות. בחטף פתח החי"ת וי"ס בשוא לבדו:

פסוק ח

עת לאהב. במקצת ספרים הא"לף בשוא לבדו ובמקצתם בחטף סגול:

פסוק ט

מה יתרון העושה. מלא וא"ו במדוייקים והמסרה עליו ה' מלא בלישנא וסי' עושה בעברת זדון (משלי כ״א:כ״ד) וכן מצאתי במסרה כ"י ולפי זה יקשה דבחילופים שלנו משמע שכן הוא למדינחאי אך למערבאי חסר ודילמא איפוך:

פסוק יא

גם את העלם נתן בלבם. חסר וא"ו ע"פ המסורת ובמדרש קהלת אמר ר' אחווא בריה דר' זירא העולם נועלם מהם שם המפורש משל למלך שעשה סעודה וכו' כך אמר הק"בה ומה אם שעה שהעלמת מהם שם המפורש הם הורגים בכינוי אלו נתתי וגליתי להם שם המפורש עא"כו עובדא הוה בחדא אינתא פרסייא דאקלת ברה בחדא מילה מן שמא מפרשא שמעה שמואל אמר זיל אתקיל ליה תכריכין פי' מעשה היה האשה אחת מארץ פרס שקללה בנה בדבר אחד משם המפורש שמעה שמואל ואמר לה לך והתקין לו תכריכין וכן משמע בירושלמי פרק אמר להם הממונה ועיין מ"ש בסדר שמות פ' זה שמי לעלם ובילמדנו פ' קדושי' העלם כתיב חסר וא"ו מהו כן אלולי שהק"בה העלים מלבו של אדם את המיתה לא היה אדם בונה ולא נוטע וכו' והכי איתא בשוחר טוב מזמור ט':

פסוק יג

מתת אלהים היא. בס"א דפוס ישן כתוב הוא בו"או והה"א נקודה בחירק ובכל שאר ספרים כתוב היא ביו"ד:

פסוק יד

שיראו מלפניו. ביו"ד אחד לבד בספרים מדוייקים כ"י וברובם יש מאריך ביו"ד:

פסוק יט

כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם. כתב רד"ק במכלול דף רל"ט בשם ר' יוסף אביו ששלשתם הרי"ש בסגול וכן ראיתי בספרים מדוייקים:

כי מקרה בני האדם. הבי"ת בגעיא בס"ס:

פסוק כב

מאשר ישמח האדם במעשיו. בס"ס הבי"ת בגעיא:

פרק ד

פסוק ב

עדנה. בס"א כ"י הד"לת בציי"רי ובספר אחר בסגול ומלא יו"ד אחר דל"ת וברוב הספרים חסר והד"לת בסגול וכן כתוב בלוית חן פ' ח' שער ט' והנ"ון בלא דגש:

פסוק ח
גם עיניו. עינו ק':

פסוק י
ואילו. מלה אחת מורכבת משתי מלות ונמסר עליו חד מן ה' מלין בתרי טעמי פירוש דמשמש מונח לתיבתו כמבואר במסורת וכמו שכתבתי בסוף פ' ויחי:

פסוק יב
המשלש.בס"א כ"י המ"ם בדגש וברוב הספרים רפה והה"א במאריך:

פסוק יד
כי מבית הסורים. מפני שהמלה חסרה אל"ף פירשוהו מלשון התרגום כי תרגום ויבאש וסרי בחיי פרשת נח עוד פירשוהו רבותינו מלשון קוצים כמו שאמרו במדרש קהלת ושוחר טוב מזמור ט' דהוא מכשכש לברייתא כמן ביני פריאתא פי' שבא על הבריות בלט ובנחת כזה שבא מן הקוצים:

פסוק טז
ורעיון. הע"ין בשוא לבדו:

פסוק יז
שמר רגליך. רגלך קרי:

פרק ה

פסוק ה
את מעשה ידיך. בס"א כ"י נגררה הה"א ונתקנה ביו"ד ובכל הספרים בה"א וכן נכון על פי המסורת יען לא נמנה זה עם הכתובים בי"וד במסרא רבתא ערך עשה:

פסוק ז
רש וגזל. במקצת ספרים הגי"מל בצי"רי וכן כתב רד"ק בשרשים:

פסוק ח
בכל היא. הוא ק':
מלך לשדה נעבד. הנו"ן בסגול ופ"א הפעל בשוא וסגול מכלל יופי ולשון למודים ובעל הלשון לפיכך הבי"ת רפה ונ"ל שכן צריך להיות בשרשים וסוף הענין יוכיח ויש ספרים העי"ן בשוא והבי"ת בדגש:

פסוק י

כי אם ראית. ראות ק':

פסוק טז

וכעס הרבה וחליו וקצף. במקצת ספרים כולו פתוח ומלעיל כי הוא שם לפי דעתם וברובן של מדוייקים חציו קמץ וחציו פתח ומלרע כי הוא פועל ובמסורת כ"י וכעס ב' בקריא וסימנהון רשע יראה וכעס וכעס הרבה ע"כ ומה שנמסר במ"ג תילים קי"ב וכעס ב' חד פתח וחד קמץ וסימן רשע יראה וכעס וכעס הרבה קדמאה פתח נ"ל דעל עי"ן וכעס נאמר ולפי דעתי חיסרון נפל בדפוס ור"ל קדמאה קמץ בתראה פתח שכן במ"ג מערכת אות הפ"א נמסר אלא ביתא מן חד וחד חד פתח וחד קמץ ותרי מינייהו איליו ונסדר של קהלת ראשון ושל תילים השני וכן כתב רד"ק בשרשים באר היטב רשע יראה וכעס קמץ כולו וכעס הרבה וחליו וקצף חציו קמץ וחציו פתח עכ"ל ומ"ש במסרה קטנה דתילים לשון מוטעה הוא:

פרק ו

פסוק ב

ואיננו חסר. בספרים כ"י ובדפוס ישן הו"או בגעיא ובמסורת ב' בטעם עיין מ"ש בד"ה ב' סי' י"ב:

פסוק ו

ואילו חיה. מלרע הטעם בל"מד ועיין באסתר ז':

פרק ז

פסוק א

טוב. טי"ת רבתי ועיין מ"ש באיוב סוף סימן ט':

פסוק ו

כן שחק הכסיל וגם זה הבל. שחק חסר וא"ו וכבר הרחבתי הדבור בזה הענין בירמיה סי מ"ח:

שחק הכסיל וגם זה הבל. כן כתיב וגם בוא"ו ופן אחשב למעוות הכתובים ומשנה סדרן ומנהגן של ישראל אודיע אמונה בפי כי כך מצאתי בכמה ספרים כ"י ישנים

מכמה מאות שנים וגם בדפוס ישן מויניציאה שנת רע"ח ודפוסים אחרים ישנים וכן נראה מפי' החכם ערמ"אה בעל העקידה ולמען לא ישאר לשום אדם מקום ספר בזה ונקוף הלב כלל אומר כי כן מוכרע מהמסורת שחיבר את זה עם י"ד פסוקים אית בהון וגם ותרין מלין בסוף פסוק וסימן נמסר בפרשת משפטים אצל פסוק וגם בעליו יומת משם תראה במקרא גדולה:

פסוק ז

ויאבד את לב מתנה. במדרש רבתי עושר שעשקו דתן ואבירם למשה רבן אבדו חכמתו ממנו ויאבד את לב מתנה מתונה כתיב אילו היה משה מתון היו ניצולין אלא שהקניטו והקפידו אותו וכו' כלומר דקרי ביה מתונה ובש"ר פ' ו' אין זה ועיין באות אמת דף קי"ג עמוד ב':

פסוק יח

טוב אשר תאחז. התי"ו בלא מאריך והא"לף בחטף סגול ויש ספרים בשוא לבדו:

אל תנח את ידך. בפסוק זה ובפסוק בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך ראיתי בספרים גירסאות משונות ומחיקות רבות ואולם מצאתי מסרה כ"י מפורשת האומרת קדמאה אל תנח את ידך תניינא אל תנח ידך ועיין מ"ש לקמן סימן י"א:

פסוק כא

מקללך. לית ורפי אבל ארם נהרים לקללך בדגש ובעלי המסורת נתנו בהם סימן כּכֹה פי' הכ"ף הראשונה דגושה והשנייה רפויה כן לקללך שהוא בתורה בדגש ושל קהלת רפי והתורה היא קודם קהלת סימן אחר כּמוך כּמוהם:

פסוק כב

אשר גם את○. את כתיב אתה ק' ובנסחא כ"י מטוליטולא ובמקראות ישנות מהדפוס הטפחא בא"לף וכן במ"ג נמנה עם אחרים שהם בטעם מלעיל ועיין מ"ש בשופטים י"א ובחבקוק ב':

פסוק כח

בקשה נפשי. וכן בקשו חשבנות שבסמוך ברוב ספרי הדפוס וכ"י מדוייקים הק"וף רפויה:

פסוק כט

חשבנות. החי"ת בחירק והשי"ן בדגש לתפארת מכלול שקל פְּעֻל ושרשים שרש חשב ולפי' הבי"ת רפויה וכן מצאתי במסורת כ"י חשבנות ב' בקריה ופי' ויעש בירושלם חשבנות (ד"ה ב' כ"ו) והמה בקשו חשבנות ע"כ וכמות זה כן מות זה וקריאה אחת לכלם:

פרק ח

פסוק א

פשר דבר. בחמש נקודות וי"ס שהוא בשש נקודות שרשים:

ועז פניו ישנא. בפ"ק דתענית כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לשנאותו שנאמר ועז פניו ישנא אל תקרי ישנא אלא ישנא ופי' רש"י ועז כתיב חסר וא"ו מי שהוא עז פנים ישנא בשי"ן וא"לף ע"כ וכן במדרש קבלת רבתי את מוצא כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע ניתן להם מזיו שכינה של מעלן וכיון שחטאו נעשו שונאים להקב"ה דכתיב ועז פניו ישנא והוא חד מן מלין דמשמשין אל"ף בסוף תיבותא ולית להון זוגא ובמסורת כ"י ג' כתיבין אל"ף בלישנא וס' ושנא את בגדי כלאו דמלכים ועז פניו ישנא ישנא הכתם הטוב:

פסוק ג

אל תעמד בדבר רע. כן כתיב אל לא ואל והוא חד מן כ"ג פסו' רישיהון ומצעותהון אל אל וסימן נמסר במ"ג שמואל ב סימן א':

פסוק י

וישתכחו. הי"וד במאריך לב"א וכן מצאתי בחילופים כ"י ובס"ס ובמדרש רבתי וישתכחו בעיר וישתכחו מעשים רעים אשר כן עשו וישתכחו מעשיהם הטובים אשר עשו וכו' ובעל מתנות כהונה פי' וישתכחו בעשים רעים דריש וישתכחו לשון שכחה וישתכחו מעשים טובים דריש לשון מציאה כלשון הגמרא אשכחן ובילקוט משמע דגרס וישתכחו במעשיהם עכ"ל ומ"מ אם גירסת הילקוט וישתכחו בב"ית הוא דרך דרש כההיא דאמרינן בפ' הניזקין אל תקרי קבורים אלא קבוצים אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו:

פסוק יג

מלפני אלהים. כן כתיב בספרים מדוייקים כ"י וגם ברוב ספרי הדפוס ובמקצת ספרי הדפוס כתוב מלפני האלהים בה"א וטעות הוא וכן במסורת כתוב עליו ב' וחבאו ותכנע מלפני אלהים ד"ה ב' ל"ד:

פרק ט

פסוק ב

אמר המגיה לא אחשך פי מלהזהר למעיין כי במקרא גדולה נדפס כחוטא מלא בו"או ולא זכר שר המדפיס מסרה דמקמי חטא כחטא ג' חסר וסימן הוי גוי חטא אשר חטא עושה רע כטוב כחטא הנשבע וכן נמסר ריש ישעיה ע"כ:):

פסוק ד

יבחר. יחבר ק' ובקהלת רבתי כי מי אשר יחבר אמר ר' אחא יבחר כתיב מי יבחר יצר טוב מיצר הרע אלו הצדיקים מי יבחר יצ"ר מיצר טוב אלו הרשעים אל כל החיים יש בטחון אפילו אלו שפשפו ידיהם בזבול יש בטחון ובירושלמי פ' הרואה אמר ר' יוחנן כי מי אשר יחבר יחבר כתיב אל כל החיים יש בטחון כל זמן שאדם חי יש לו תקוה מת אבדה תקותו מאי טעמא במות אדם רשע תאבד תקוה עיין יפה מראה שם סימן י"א ועיין עוד במדרש אות רבתי פ' ג' ובמדרש לקח טוב שחבר רבינו טוביה בר' אליעזר כי מי אשר יבחר יבחר כתיב יחבר ק' ופי' הכתוב מי הוא הנבחר מהק"בה וישכון חצריו ופי' הקרי מי הוא אשר יחבר ויזכה להדבק בצל כנפי השכינה אל כל החיים יש בטחון בעוד שהאדם בחיים יש תקוה ותוחלת שיעשה תשובה ויזכה לקנות החיים הנצחיים אבל אחרי מותו אבדה תקותו שאין תשובה לאחר מותו ע"כ וכיוצא בזה כתב בפסיקתא שלו ריש פרשת אמור:

פסוק ז

ושתה. במקצת ספרים השי"ן בשוא ופתח וכ"כ בס' דקדוק ישן ועיין מ"ש בשופטים ה' על ושבה שביך:

פסוק ט
ראה חיים עם אשה וגו' כי הוא חלקך. כן כתיב הוא למערבאי אבל למדנחאי כתיב היא:

פסוק יב
במצודה. במקצת ספרים אשכנזים כ"י הצד"י בשורק אך בס"ס כ"י מדוייקים ובדפוסים ישנים בחולם וכן כתב רד"ק בשורש צוד:

פרק י

פסוק ו
נתן הסכל. חד מחמשה בשש נקודות על פי המסורת וסימנם וביאורם במ"ג שמואל א' כ"ה וטען האפודי על רד"ק ואמר שטעה בסימן זה ושם בכלל זה יתן ה' לך שכל ולא חשב נתן הסכל ובעל מגן דוד בסימן מ"א השיב עליו שלא טעה רק האפודי כי במלול משקל פֶּעֶל כתב רד"ק בסוף דבריו ובמסורת אחרת מצאתי נתן הסכל בשש נקודות אבל יתן ה' לך שכל בחמש נקודות:

פסוק ח
חפר גומץ. לית ומלא ודגש:
(אמר המגיה ראיתי להעיר עין המעיין על האי שיבושא דחזיתי דנפיק מקמי המדפיס על חפר גומץ בו יפול דהניחו חסר וא"ו והא בד"ה א יב על פסור וממנשה נפלו וגו' בראשינו יפול אל אדוניו שאול נמסר יפול ו' מלא בקריא וסי' וכו' וכל קהלת ומשלי דכו' מלא במ"ג חסר ואין זה מן המנין ואע"ג דבמסרא רבתא נמסר ז' מלא ובד"ה שם במסרה קטנה נמסר ח' אין לחוש על זה דההיא בשאר ספרי קמיירי ולא בקהלת וכך מצאתיו מלא במקראות מדוייקות ע"כ:):

פסוק יג
הוללות רעה. לית בשורק:

פסוק כ
ובעל הכנפים. כנפים ק':

פרק יא

פסוק ו
אל תנח ידך. אין כאן מלת את אבל בפסוק שלמעלה בסימן ז' יש מלת את כמ"ש שם ובשניהם מלת ידן בלא יו"ד אחר דל"ת:

פסוק ז
וטוב לעינים. במקצת ספרים הלמ"ד בפתח וכן ראוי על פי המסורת עיין במ"ג סדר בראשית ומשלי סימן י' וכן כתב המכלל יופי:

פסוק ט
ובמראי. כתיב ביו"ד:

פסוק י
והשחרות. במקצת ספרים החי"ת בשוא לבדו:

פרק יב

פסוק א
בוראיך. מלא יו"ד ועיין בחיי ריש פ' בראשית:

פסוק ג
ביום. ג' דגשין ומטעין בהון פי' שהבי"ת בפתח וכשהבי"ת בשוא יקראו רפין לפי שלא יתכן אחריהם דגשים וסימן נמסר במ"ג:

פסוק ד
(**ויקום לקול הצפור**. לפי' הרא"בע ויקום בחולם כנראה מדבריו בתהלים סי' פ' ובספר צחות דף קע"ז ב':):

פסוק ו
ירחק. ירתק ק' ועיין מ"ש במלכים ב י"א על מלת הממותים:
ותרץ גלת. ברוב ספרים הרי"ש בשלש נקודות ובקצתן בשורק ובס"א נמצא בחולם:

פסוק ט
למד דעת. בספרים מדוייקים כ"י ובמקראות קדמוניות מהדפוס למד במקף בלא טעם אחר והמ"ם בפתח כן דינו כי הוא מהדגוש בפלס אבד ושבר בריחיה כמ"ש במכלול דף ע"ד ובשרשים ומסורת כ"י מצאתי בפ' בלק יזל מִ֝עוד למד־דַּעַת֗ דמיין בטעם:

פסוק יא

כדרבנות. כתוב במכלול קבלנו קריאתו בקמץ רחב ולא שמענו ולא ראינו בו מחלוקת והוסיף מכלל יופי נראה שאין בד"לת שום טעם עכ"ל ואין דבריו נראים לי כמ"ש בפרשת תצוה ובספרים שלנו יש גלגל בד"לת שמרחיב הקמץ כמו המתג וכמ"ש בפרשת משפטים על מלת תהרסם ובס"א כ"י מצאתי כדרבנות בד"לת בפתח בלא טעם ובס"א דפוס ישן בפתח ובמאריך ואינם מחוורים ובספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר הבי"ת ועיין מ"ש בפרשת תצוה על וישפה:

בעלי אספות. הס"מך משלש נקודות והפ"א בדגש:

פסוק יג

סוף דבר. סמ"ך רבתי ובמסורת הברית הגדול לרמוז שהס' הזה יש בו סודות עמוקים ונעלמים וגדולים ואינם נראים כי אם לברי לבב וליודעי חן: